

MIRELA ŠENTIJA KNEŽEVIĆ\*, ANA BUTKOVIĆ\*\*, ZDRAVKO VALENTA\*\*\*

## Programi prevencije zlorabe droga i mišljenja učenika – usporedba Zagreba i Splita

### **Sažetak**

*Cilj istraživanja odnosio se na ispitivanje i usporedbu razlike u mišljenjima učenika prvih razreda srednjih škola Zagreba i Splita o zadovoljstvu policijom, spremnosti obraćanja policiji za pomoć i programima prevencije zlorabe droga ovisno o opsegu provedenih preventivnih programa. Preventivni programi provode se sa svim učenicima u Zagrebu, a samo djelomično u Splitu. Podaci su prikupljeni za 963 učenika u Splitu (49 % mladića) i 1517 učenika (54 % mladića) u Zagrebu - anketnim upitnikom. Kako bi se usporedili rezultati, rabljeni su t-test i hi-kvadrat test. Rezultati su pokazali da je zadovoljstvo policijom veće kod učenika iz Zagreba negoli kod učenika iz Splita i da bi se veći postotak učenika u Zagrebu obratio policajcu za pomoć negoli bi to isto napravio u Splitu. Manji postotak učenika u Splitu sjeća se provođenja dijelova preventivnih programa (posjet policijskoj postaji i predavanje policijskog službenika), te dobivene informacije procjenjuju manje korisnima negoli učenici u Zagrebu. Učenici u Zagrebu, u odnosu na one u Splitu, htjeli bi više policijskih predavanja, složniji su u zaključku da imaju negativnije mišljenje o drogama nakon predavanja i skloniji su mogućnosti da im predavanja drže policajci. Iako se ne radi o nacrtu istraživanja na temelju kojeg možemo zaključivati o uzročno-posljedičnom odnosu između provođenja preventivnih programa i mišljenja; dobiveni rezultati ukazuju na to da bi provođenje preventivnih programa moglo utjecati na mišljenja učenika o predmetnoj temi; što upućuje na važnost provođenja preventivnih programa ili barem njihovih dijelova, u svim županijama u Hrvatskoj.*

**Ključne riječi:** *zadovoljstvo policijom, obraćanje policiji za pomoć, preventivni programi, Zagreb, Split.*

---

\* Mirela Šentija Knežević, prof. log., univ. spec. admin. urb., Grad Zagreb, Gradski ured za zdravstvo, Hrvatska.

\*\* izv. prof. dr. sc. Ana Butković, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska.

\*\*\* Zdravko Valenta, Policijska uprava zagrebačka, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Zagreb, Hrvatska.

## UVOD

Zloporaba droga i posljedično ovisnost o njoj, smatra se jednim od vodećih javnozdravstvenih problema suvremenoga društva. Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama (2015) navodi kako je 80 milijuna Europljana konzumiralo neku od droga barem jedanput u životu - dok se čak 1,4 milijuna smatra problematičnim korisnicima opijata. I dok su pojedini oblici zdravstvene skrbi postojali u društvu otprije - kada je o ovisnosti riječ - „sustav istraživanja, praćenja, prevencije, liječenja, smanjenja šteta i resocijalizacije razvijao se kao odgovor na rastući društveni problem“ (Kranželić i sur, 2016, str. 5).

Prema Anđelić (2018) neprilagođeno i rizično ponašanje djece i mladih rezultat je brojnih čimbenika među kojima se posebno ističu nepovoljne društvene okolnosti u kojima djeca i mladi odrastaju. Samim time očito je da je nužna složena intervencija usmjerena prema brojnim čimbenicima koji su ujedno i uzročnici takve pojave. Takva intervencija zahtijeva suradnju i koordiniranost svih onih koji sudjeluju u odgoju djece - počevši od samih roditelja, odgojno-obrazovnih institucija (vrtići, škole), te različitih udruga koje različitim programima (sportskim, kulturnim i slično) ispunjavaju slobodno vrijeme djece i mladih (Anđelić, 2018).

U literaturi možemo pronaći tri razine prevencije (Bašić i sur, 2001): primarna, sekundarna i tercijarna prevencija. Primarna prevencija podrazumijeva ulaganje u ukupnost kvalitete života članova zajednice, na svim razinama; bilo da je riječ o lokalnoj, regionalnoj ili državnoj razini, a kroz socijalne i druge organizacije organizirane na način da zadovolje potrebe svih članova zajednice (vrtići, škole, institucije slobodnog vremena, institucije zabave, udruge civilnog društva i drugo). Dakle, primarna je prevencija zapravo tzv. univerzalna prevencija u sklopu koje se realiziraju univerzalni preventivni programi. Druga je razina sekundarna prevencija odnosno tzv. selektivna prevencija. Obuhvaća različite programe ranih intervencija. Sekundarna prevencija obuhvaća specifične programe za rizičnu skupinu. Treća razina prevencije podrazumijeva ulaganje u specifične programe, intervencije, u skupini djece, mladih i odraslih osoba kod kojih se razvio poremećaj u ponašanju, odnosno kod kojih kompleksnost poremećaja u ponašanju zahtijeva posebno složene, specifične i programirane tretmane. Prevencija je, uz održavanje mira i reda u društvenoj zajednici, ujedno i zadatak za policiju. Primjenom odgovarajućih mjera preventivnog i represivnog karaktera, policija utječe na smanjenje mogućnosti neprilagođenog i rizičnog ponašanja djece i mladih (Anđelić, 2018).

Prevencija uporabe droge, posebno među mladima, gotovo je uvijek cilj nacionalnih i međunarodnih politika. Tako cilj preventivnih programa uporabe droga na području Europe, primjerice, nije spriječiti upotrebu droga u potpunosti, već podrazumijeva i odgađanje započinjanja, smanjenja intenziviranja uporabe droga te smanjenje eskalacije problema vezanih za upotrebu droga (Obot i Csete, 2015). S tom se tvrdnjom slažu i domaći stručnjaci koji tvrde kako sredstva ovisnosti nije moguće ukloniti, kao ni sklonost čovjeka da se zbog određenih razloga izlaže ozbiljnim rizicima; ali oni su uvjereni da je ipak isplativo izrađivati i organizirati provođenje niza specifičnih mjera kojima se može utjecati na smanjenje ukupne potrošnje dopuštenih i nedopuštenih droga, a time i pojavu i težinu svih posljedica koje njihova (zlo)uporaba izaziva (Sakoman, 2005).

Programi prevencije zloporabe droga na razini škole potpadaju u najraširenije programe prevencije u svijetu. Od svih institucija društvene zajednice smatra se kako školski sustav ima ponajviše mogućnosti da primarnom prevencijom unaprijedi standard zaštite djece i mladih od svih oblika rizičnog ponašanja, pa tako i od onih koja mogu dovesti do stanja ovisnosti

(Sakoman, 2005). Na području smanjivanja ponude droga, mnoge aktivnosti provode različiti društveni subjekti, ponajviše policija i carina, ali i državno odvjetništvo i sudstvo. One su važan dio napora koje društvo poduzima kako bi pokušalo riješiti, odnosno održati problem zlorabe droga u okvirima društveno prihvatljivog rizika, budući da on izravno ili neizravno utječe na život građana, posebno na osjećaj njihove sigurnosti, zaštićenosti od različitih oblika kriminaliteta te na javni red i mir, kao i na sigurnost u cestovnom prometu i dr. (Narodne novine, 122/2012.). Preventivni programi osmišljeni su sa specifičnim ciljevima i ciljana skupina im je uglavnom opća populacija mladih. Pojedini programi prevencije imaju za cilj i poboljšanje provedbe zakona kao i interakcije mladih u slučaju kada programe provode policijski službenici (Development Services Group, Inc., 2018).

Policajska uprava zagrebačka od školske godine 2004./2005. sustavno na području Grada Zagreba, a zatim i Zagrebačke županije provodi niz programa prevencije zlorabe opojnih droga, čiji je glavni cilj pomoći mladima u donošenju ispravne odluke u trenutku kada dođu u doticaj sa sredstvima ovisnosti (Borovec i sur., 2006). Potprogram *Mogu, ako hoću 1* (MAH 1) provodi se u četvrtom razredu osnovne škole tako da učenici u pratnji kontakt-policajca i nastavnika, obilaze policijsku postaju kojoj područno pripadaju te u okviru obilaska sudjeluju u predavanju kontakt-policajca. Posjet policijskoj postaji i ciljna predavanja imaju dvojaku svrhu: (1) upoznati učenike s opasnostima i posljedicama povezanim uz uporabu opojnih droga kao i upućivanje u osnove samozaštitnog ponašanja te (2) učenicima osvijestiti ulogu i funkciju kontakt-policajca u njihovoj okolini te potaknuti osnivanje pozitivnog stava prema kontakt-policajcu kao pomagaču i prijatelju. Potprogram *Sajam mogućnosti* odvija se u četvrtom ili petom razredu osnovne škole te mu je osnovni cilj ponuditi različite aktivnosti i ponašanja kao alternativu zlorabi droga. Učenici imaju priliku upoznati sportske klubove i aktivnosti, kulturno-umjetnička društva i druge udruge koje pružaju raznolike mogućnosti za kvalitetno i kreativno provođenje izvannastavnog vremena. Rezultati istraživanja provedenog u Sjevernoj Americi (Carruthers i Daud, 2008) pokazali su da je uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti pozitivno povezana s prepoznavanjem i usvajanjem novih vrijednosti i ponašanja, izbjegavanjem loših navika i ponašanja, stvaranjem osjećaja pripadnosti, učenjem novih stvari te stvaranjem pozitivne vizije budućnosti. Potprogram *Prevencija i alternativa* (PiA) uključuje predavanja za učenike šestih razreda osnovne škole. Predavanja se provode u sklopu jednog sata razredne zajednice pri čemu policijski službenici upoznaju učenike s problemom vandalizma, nasilničkog ponašanja te ovisnosti o alkoholu i drogama iz perspektive policijskog djelovanja kao i sa zakonskim posljedicama navedenih ponašanja. Cilj je ovog programa pružiti učenicima šestih razreda točne informacije o problemu ovisničkog ponašanja i stvarnim posljedicama takvog ponašanja kako bi učenici mogli donijeti pravilnu odluku u trenutku susretanja s opojnim drogama u svojoj okolini. Potprogram *Mogu, ako hoću 2* (MAH 2) provodi se u obliku predavanja policijskih službenika, a ta su predavanja namijenjena roditeljima učenika šestih razreda. Policijski službenici upoznaju roditelje sa strategijom djelovanja Policije u zajednici, statističkim podacima o trendovima zlorabe opojnih droga, policijskim postupanjem u situacijama kada se maloljetna osoba zatekne s drogom te zakonskim i drugim posljedicama zlorabe opojnih droga. Cilj je predavanja informirati roditelje o rizicima zlorabe opojnih droga te o propisanim zakonskim posljedicama. Kazališna predstava «DROGA» (zadnjih godina provodi se samo u Zagrebačkoj županiji) premijerno je održana u Satiričkom kazalištu Kerempuh 2005. godine, a nastala je u suradnji PU zagrebačke i TH/EA/RT/O projekta. Predstava se izvodi učenicima sedmih razreda i njihovim roditeljima u prostorima osnovnih škola s ciljem educiranja učenika

putem umjetničkog medija. Na kraju, potprogram *Ne, zato jer ne!* provodi se u svim prvim razredima srednjih škola u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji. Potprogram se provodi tako da policijski službenici educiraju učenike o štetnim fizičkim, psihičkim i zakonskim posljedicama konzumacije opijata.

Istraživanja prevencije već godinama pružaju stručnjacima i donositeljima odluka niz dokaza o karakteristikama i aspektima programa koji doprinose pozitivnim učincima u području prevencije ovisnosti, što potvrđuju i mnogi autori studija i metaanaliza u području evaluacije programa prevencije ovisnosti (Tobler i sur., 2000; Cuijpers, 2002; Gottfredson i Wilson, 2003, prema Sloboda i sur., 2009; Faggiano i sur., 2008). Pojedina istraživanja o percepciji policije i policijskih službenika sugeriraju kako mlađi članovi zajednice imaju manje povoljne stavove o policiji u odnosu na odrasle članove zajednice. U prilog tome idu i istraživanja koja su proveli Friedman i sur. (2004) te Taylor i sur. (2001), te su takvi nalazi u skladu s nerazmjerno čestim negativnim kontaktima policije i mladih. Rezultati istraživanja i na hrvatskom uzorku pokazuje da djeca pokazuju veću nesigurnost oko obraćanja policajcu za pomoć negoli njihovi roditelji, te da je neugodno iskustvo, kako osobno tako i posredno, u djece povezano s manjom spremnosti za obraćanje policajcu, a kod roditelja s manjkom povjerenja u policiju (Butković i sur., 2019). Kao posljedica toga, pokušaj uključivanja mladih u rad policije usmjeren prema zajednici predstavlja značajan izazov za policijski rad (Paez i Dierenfeldt, 2019). U istraživanju Hammonda i sur. (2007) pokazalo se kako je učinkovitost programa prevencije zloporabe droga veća kada je predavač policijski službenik. Na razne načine gledano, policiju odnosno policijske službenike može se smatrati stručnjacima u području znanja o štetnim učincima droge te njezinim farmakološkim svojstvima, upravo zbog njihove educiranosti i iskustva „iz prve ruke“ (Garbitelli, 2014). Osim toga, oni imaju znanje o zakonskim sankcijama povezanim s uporabom i/ili prodajom različitih droga (Rigg i Menendez, 2018). Upravo zbog navedenoga, učenici percipiraju policijski posao uzbudljivim te su i zainteresiraniji za ono što im policijski službenici govore. Tome u prilog ide i popularnost televizijskih emisija i filmova koji imaju tendenciju prikazati policijski rad kao uzbudljiv i opasan. Stoga se može reći kako policija u brojnim demokratskim društvima nalazi sve značajnije mjesto u programima prevencije gdje se, prema rezultatima evaluacije, prepoznaje kao kompetentan partner (Borovec, 2009).

Kako bi se ispitala činjenica postoje li neke razlike u doživljaju provedenih preventivnih programa, zadovoljstvu policijom i spremnosti obraćanja policiji za pomoć ovisno o opsegu provedenih preventivnih programa - s učenicima prvih razreda srednjih škola Zagreba i Splita provedeno je istraživanje. Naime, prethodno opisani preventivni programi u potpunosti se provode u Gradu Zagrebu i u Zagrebačkoj županiji, a u drugim županijama pa tako i u Splitu - samo djelomično, pod nazivom „Zajedno više možemo“. Hipoteza istraživanja uključivala je premisu da će postojati razlike u mišljenjima učenika Zagreba i Splita - u smjeru pozitivnijeg mišljenja učenika u Zagrebu (a koji su uključeni u sve opisane preventivne programe) - negoli u učenika u Splitu.

## 1. METODOLOGIJA - CILJEVI ISTRAŽIVANJA I METODE RADA

### 1.1. Cilj istraživanja

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati razlike u mišljenjima učenika prvih razreda srednjih škola Zagreba i Splita o zadovoljstvu policijom, spremnosti obraćanja policiji za pomoć i programima prevencije zloporabe droge ovisno o opsegu provedenih preventivnih programa.

### 1.2. Anketni upitnik

Podaci su prikupljeni anketnim upitnikom. U Zagrebu su podatke prikupljali policijski službenici u okviru provedenog preventivnog programa, a u Splitu autori istraživanja. Sve škole unaprijed su obaviještene o istraživanju, a učenici su nakon što su upoznati s istraživanjem - upitnik ispunjavali anonimno i dragovoljno tijekom školskog sata. Istraživanje je provedeno u skladu s načelima Etičkoga kodeksa istraživanja s djecom (Ajduković i Kolesarić, 2003). Osim demografskih podataka o spolu, učenici su odgovarali na pitanje o zadovoljstvu radom policije, spremnosti za obraćanje policiji za pomoć te na niz pitanja o provođenju preventivnih programa.

Prvo pitanje koje je postavljeno učenicima ticalo se njihova zadovoljstva radom policije i zaštitom koju im pruža policija. Učenici su mogli izraziti razinu svjeg zadovoljstva na skali od pet stupnjeva, a mogli su odabrati i odgovor ne znam. Uz sljedeće pitanje - bi li se obratili policajcu za pomoć, mogući odgovori bili su 'da', 'nisam siguran/a' i 'ne'. Učenici su trebali navesti znaju li što su preventivni programi, jesu li u osnovnoj školi posjetili policijsku postaju i jesu li slušali predavanja koja su izvodili pripadnici policije. Učenici su zatim procjenjivali koliko smatraju korisnima informacije koje su dobili u sklopu preventivnih programa policije za sprečavanje ovisnosti na skali od 1 (u potpunosti beskorisne) do 10 (iznimno korisne). Učenici su na kraju procijenili svoje slaganje na skali od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem) sa sljedećim tvrdnjama: (1) volio/voljela bih da postoji više policijskih predavanja u školi, (2) nakon policijskih predavanja imam negativnije mišljenje o drogama i (3) sviđa mi se to što predavanje o drogama drže policajci, a ne nastavnici ili pedagozi i psiholozi.

### 1.3. Uzorak

Prije prikupljanja podataka, odabran je uzorak srednjih škola u Zagrebu i Splitu. Prije samog oblikovanja uzorka, izrađen je okvir uzorkovanja na temelju upisnih kvota za zagrebačke i splitske srednje škole za školsku godinu 2017./2018. (srednja.hr, 2017a, 2017b), koje su uzete za procjenu veličine škole. Prilikom uobličenja uzorka vodila se briga o zastupljenosti škola s obzirom na vrstu obrazovanja koje pružaju i vlasništvo (javne ili privatne). Tako su osnovane tri kategorije škola u svakome gradu: javne gimnazije, javne strukovne škole i privatne srednje škole. Okvir uzorkovanja činilo je 26 splitskih srednjih škola, od čega 15 (57.7 %) javnih strukovnih, 5 (19.2 %) javnih gimnazija i 6 (23.1 %) privatnih škola te 69 zagrebačkih srednjih škola, od čega 36 javnih strukovnih (52.2 %), 19 gimnazija (27.5 %) i 14 privatnih (20.3 %) škola. Škole su uzorkovane zasebno unutar svakoga grada i svake

od triju kategorija škola. Uzorkovanje unutar kategorija bilo je probabilističko, pri čemu se vodila briga o tome da veće škole (odnosno škole s više upisnih mjesta) imaju proporcionalno veću priliku odabira u uzorak. Tako je za Split uzorkovano 5 javnih strukovnih škola, 2 javne gimnazije i 2 privatne srednje škole, a za Zagreb 7 javnih strukovnih škola, 4 javne gimnazije i 3 privatne srednje škole. Podaci su prikupljeni za 963 učenika u Splitu (49 % mladića), od toga 626 (65 %) učenika javnih strukovnih škola, 280 (29 %) učenika javnih gimnazija i 57 (6 %) učenika privatnih srednjih škola. U Zagrebu su podaci prikupljeni za 1517 učenika (54 % mladića), od toga 646 (43 %) učenika javnih strukovnih škola, 834 (55 %) učenika javnih gimnazija i 37 (2 %) učenika privatnih srednjih škola. Odstupanja u zastupljenosti učenika pojedinih kategorija škola proizašla su iz toga što je uzorkovanje rađeno na upisnim kvotama, a pokazalo se da je u Zagrebu popunjeno 79 % upisnih kapaciteta, a u Splitu 86 %, pri čemu kapaciteti nisu bili popunjeni za javne strukovne i privatne srednje škole. Svi učenici bili su učenici prvog razreda srednje škole.

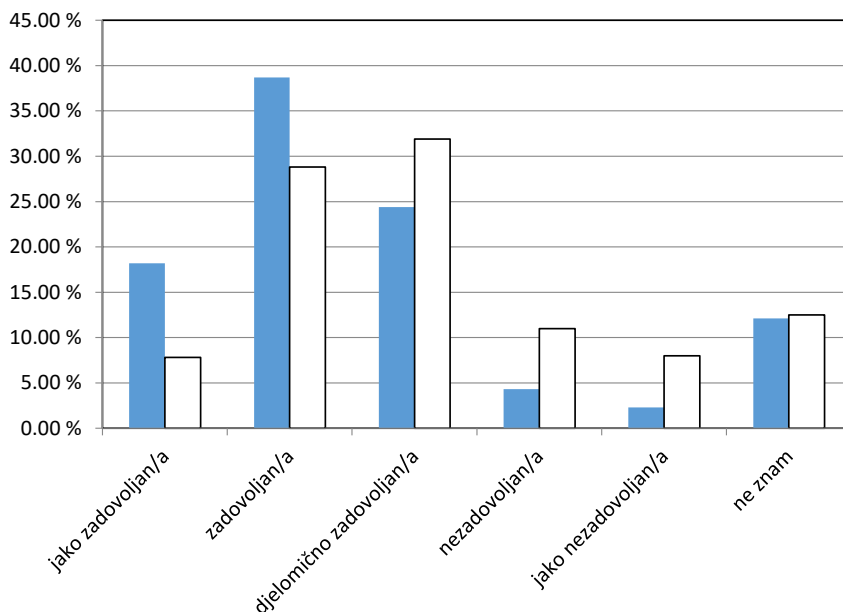
#### 1.4. Metodologija obrade podataka

Za obradu podataka rabljen je program SPSS 20 (IBM Corp., 2011) uz razinu značajnosti od 5 %. Izračunate su frekvencije odgovora i deskriptivna statistika. Kako bi se usporedili podaci dobiveni na učenicima u Zagrebu i Splitu – rabljeni su  $t$  - test i  $hi$  - kvadrat test.

## 2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

### 2.1. Zadovoljstvo radom policije

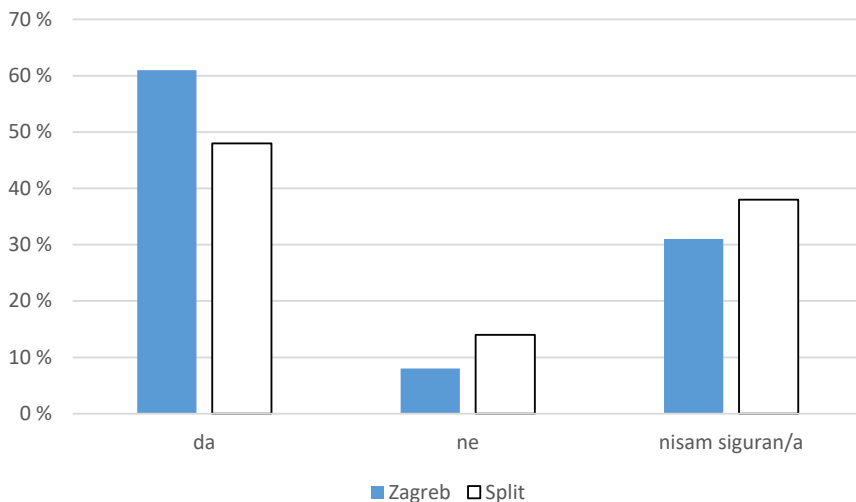
Na početku su izračunate frekvencije pojedinih odgovora u Zagrebu i Splitu. Sličan postotak učenika u Zagrebu (12 %) i Splitu (12,5 %) odabrao je odgovor - ne znam. No, u Zagrebu je 57 % učenika odabralo odgovore zadovoljan/a sam ili jako sam zadovoljan/a; dok je u Splitu taj postotak bio 37 % učenika. Ovi su postoci prikazani na grafikonu 1. Uspoređena je prosječna razina zadovoljstva radom policije učenika Zagreba ( $M = 3.75$ ,  $SD = 0.93$ ) i Splita ( $M = 3.20$ ,  $SD = 1.07$ ). Razlika je bila statistički značajna ( $t(1582.50) = 12.32$ ,  $p < 0.001$ ) u smjeru da je zadovoljstvo policijom bilo veće u zagrebačkih učenika negoli splitskih. Veličina razlike potpada u kategoriju umjerenih veličina učinka (Cohenov  $d = 0.55$ ).



Grafikon 1: Zadovoljstvo radom policije kod učenika u Zagrebu i Splitu

## 2.2. Spremnost za obraćanje policiji za pomoć

U Zagrebu je samo 8 % učenika izjavilo da se ne bi obratilo policajcu za pomoć; dok je taj postotak u Splitu 14 %. U Zagrebu bi se 61 % učenika obratilo policajcu, a 31 % njih nije sigurno; dok je postotak učenika koji bi se obratili policajcu za pomoć u Splitu 48 %, a koji nisu sigurni u to 38 %. Ovi postoci prikazani su na grafikonu 2. Razlike između Zagreba i Splita u postotku učenika koji bi se obratili policiji za pomoć statistički su značajne ( $\chi^2$  (2,  $N = 2461$ ) = 46.79,  $p < 0.001$ ).



Grafikon 2: Spremnost za obraćanje policiji za pomoć učenika u Zagrebu i Splitu

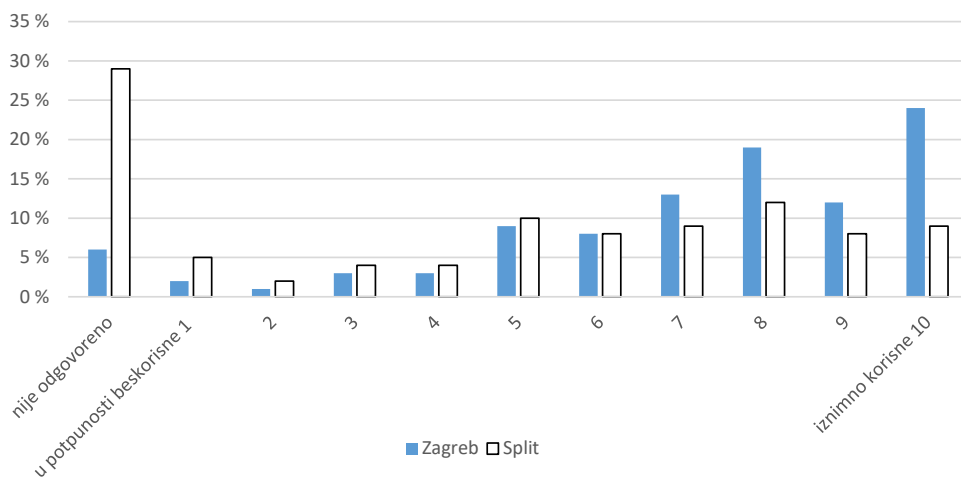
### 2.3. Provođenje preventivnih programa

Na pitanje znaju li što su preventivni programi policije za sprječavanje ovisnosti, jednak broj učenika (69 %) u Zagrebu i Splitu odgovorio je da znaju. S obzirom na različito izvođenje preventivnih programa u različitim županijama, očekivano su dobivene razlike u tome imaju li učenici u Zagrebu i Splitu iskustva s različitim aspektima preventivnih programa. U Zagrebu 17 % učenika izjavljuje da nije posjetilo policijsku postaju u osnovnoj školi, dok u Splitu 73 % učenika izjavljuje da nije posjetilo policijsku postaju u osnovnoj školi. Ova je razlika statistički značajna ( $\chi^2 (2, N = 2458) = 776.54, p < 0.001$ ). Također, u Zagrebu se 4 % učenika ne sjeća predavanja u osnovnoj školi koje su izvodili pripadnici policije, dok je u Splitu taj postotak 7 %. I ova je razlika statistički značajna ( $\chi^2 (3, N = 2454) = 42.34, p < 0.001$ ).

Uspoređena je prosječna procjena korisnosti informacija učenika Zagreba ( $M = 7.55, SD = 2.26$ ) i Splita ( $M = 6.44, SD = 2.60$ ) i razlika se pokazala statistički značajnom ( $t (1186.51) = 9.48, p < 0.001$ ). Veličina razlike pripada u kategoriju umjerenih veličina učinka (Cohenov  $d = 0.46$ ). Također treba napomenuti da je na ovo pitanje odgovorilo samo 71 % splitskih učenika nasuprot 94 % zagrebačkih učenika. Dobivene frekvencije pojedinih odgovora prikazane su na grafikonu 3.

U Splitu se 49 % učenika uglavnom ili u potpunosti slaže s tim da bi bilo dobro da bude više policijskih predavanja u školi naspram 57 % zagrebačkih učenika. U Splitu 66 % njih uglavnom se ili u potpunosti slaže s tim da imaju negativnije mišljenje o drogama nakon predavanja; a u Zagrebu takvu tvrdnju iznosi njih 73 %. Na kraju 72 % splitskih učenika uglavnom se ili u potpunosti slaže s tim da im se sviđa kada su predavači – policajci; naspram 81 % zagrebačkih učenika. Prosječno slaganje s navedenim tvrdnjama i rezultati testiranja razlika prikazani su u tablici 1.





Grafikon 3: Procjena korisnosti informacija dobivenih u sklopu preventivnih programa kod učenika u Zagrebu i Splitu

Tablica 1: Prosječno slaganje s tvrdnjama i njihova usporedba

Tvrdnja	$M_{ZG}$ (SD)	$M_{ST}$ (SD)	$t$	$p$	$d$
Volio/voljela bih da postoji više policijskih predavanja u školi.	3.60 (1.18)	3.32 (1.33)	5.28	<0.001	0.22
Nakon policijskih predavanja imam negativnije mišljenje o drogama.	4.02 (1.27)	3.78 (1.37)	4.27	<0.001	0.18
Svida mi se to što predavanje o drogama drže policajci, a ne nastavnici ili pedagozi i psiholozi.	4.34 (1.01)	4.06 (1.21)	5.91	<0.001	0.25

Legenda:  $M$  = aritmetička sredina;  $SD$  = standardna devijacija;  $t$  = vrijednost t-testa;  $p$  = razina značajnosti;  $d$  = Cohenov  $d$

### 3. RASPRAVA

Cilj ovoga istraživanja stremio je ispitivanju i uspoređivanju mišljenja učenika prvih razreda srednjih škola Zagreba i Splita o zadovoljstvu policijom, o spremnosti obraćanja policiji za pomoć i o programima prevencije zloporabe droge ovisno o opsegu provedenih preventivnih programa. Polazna pretpostavka bila je da će, ukoliko preventivni programi djeluju na mišljenje učenika, učenici u Zagrebu - za razliku od učenika u Splitu - imati pozitivnije mišljenje, izraziti veće zadovoljstvo i biti spremniji obratiti se policiji za pomoć. Rezultati su u skladu s tom polaznom pretpostavkom, odnosno idu u prilog tome da bi provođenje preventivnih

programa moglo utjecati na mišljenja učenika o navedenim temama. Zadovoljstvo policijom veće je kod učenika iz Zagreba negoli kod učenika iz Splita. Također, veći postotak učenika u Zagrebu, za razliku od splitskih učenika, obratio bi se policajcu za pomoć.

U Zagrebu su u preventivni program Prevencija ovisnosti pod nazivom „Ne, zato jer ne“ uključeni učenici prvih razreda srednjih škola; dok se taj program u Splitu uopće ne provodi. S obzirom na različito izvođenje preventivnih programa u različitim županijama, očekivano smo dobili razlike u iskustvu učenika Zagreba i Splita s različitim aspektima preventivnih programa. Međutim, zanimljivo je da je pronađena razlika i u odgovorima vezano uz posjet policijskoj postaji u osnovnoj školi – a što je dio potprograma MAH-1 koji se provodi i u Zagrebu i u Splitu u sklopu programa „Zajedno više možemo“. Naime, u Zagrebu 17 % učenika izjavljuje da nije posjetilo policijsku postaju u osnovnoj školi; dok u Splitu 73 % učenika izjavljuje da nije posjetilo policijsku postaju u osnovnoj školi. Ako uzmemo u obzir da je 17 % stvaran broj učenika koji nisu sudjelovali u programu jer ili nisu bili na nastavi taj dan ili nisu pohađali osnovne škole u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji, dobivamo informaciju da se ni oni dijelovi preventivnih programa koji bi se trebali provoditi u svim županijama u Hrvatskoj, ne provode na način kao u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji.

Dobivena je i razlika u procjeni korisnosti informacija koje se dobivaju u okviru preventivnih programa. Učenici u Zagrebu informacije procjenjuju korisnijima negoli učenici u Splitu. Čini se da sustavna, kvalitetna primarna prevencija koja uključuje niz intervencija u različitim životnim dobima, ima dugoročno pozitivne i mjerljive rezultate na cijelim generacijama. Tome sigurno doprinosi i izgradnja odnosa s policijom kroz kontinuirane susrete - od kretanja u osnovnu školu pa do srednje škole. Kontinuiran odnos i izgrađeno povjerenje predstavljaju okosnicu koja omogućava utjecanje na stavove mladih prema drogi, ali i drugim rizičnim aktivnostima i ponašanjima. Policija u zajednici (eng. *Community policing*), kao jedan noviji model policijskog rada koji radi odmak od tradicionalnog modela, „balansira između reaktivnog odgovaranja na pozive za intervencijom i proaktivnog pristupa rješavanju problema koji uzrokuju kriminalitet i javni nered“ (Borovec i sur., 2018). Brojni autori različito gledaju na samu srž djelovanja policije po tome modelu, ali svima je zajedničko preventivno djelovanje i partnerstvo sa zajednicom (Borovec i sur., 2018). Pristalice ovoga pristupa odnosno modela sugeriraju da partnerstvo između policije, članova zajednice i službi usluga - može ojačati dobrobit ranjivih skupina u zajednici, kao što su i sami mladi (Cordner, 2015). U svakom slučaju, naši rezultati pokazuju da se učenicima i u Splitu i u Zagrebu sviđa što im predavanja drže policijski službenici. Osobni pozitivni kontakt s policijskim službenicima može doprinijeti pozitivnijoj percepciji policije i većoj spremnosti građana da pomogne policiji. To je još jedan od razloga koji potvrđuje važnost programa prevencije u okviru projektnih aktivnosti koje Grad Zagreb provodi u suradnji s policijom na području grada Zagreba.

Preventivni programi koji se provode u školama s jedne strane dovode do pozitivnih učinaka u području prevencije ovisnosti, kako pokazuju istraživanja i metaanaliza u području evaluacije programa prevencije ovisnosti (Tobler i sur., 2000; Cuijpers, 2002; Faggiano i sur., 2008; Sloboda i sur., 2009); a s druge pak strane doprinose pozitivnijim stavovima prema policiji. Rezultati navedenih istraživanja ukazuju na važnost uvođenja preventivnih programa, barem njihovih dijelova, u svim županijama u Hrvatskoj kako bi se osigurali pozitivni utjecaji njihova provođenja. Kako bi se ubuduće nastavili kvalitetno provoditi i širiti programi primarne prevencije, važno je osigurati kontinuitet njihove provedbe, dok sustav treba pronalaziti proaktivne ljude, educirane policijske službenike za preventivni rad s djecom

i mladima, koji će zajedno sa stručnjacima, partnerima iz zajednice, sudjelovati u kreiranju i provedbi programa primarne prevencije. Moderne policije (i društva) kriminalističku prevenciju definiraju kao ukupnost svih državnih, privatnih i drugih mjera i aktivnosti usmjerenih na sprječavanje činenja kaznenih djela i smanjenje posljedica kaznenih djela (materijalnih, psihičkih i fizičkih). Na listi prioriteta policijskih poslova smještaju je u sam vrh, a kao kreatori i organizatori provođenja poslova prevencije određuju se najiskusniji i najkvalitetniji policijski (kriminalistički) službenici s najvišim policijskim zvanjima i stručnom spremom. Rad se u službama/odjelima prevencije u zapadnoeuropskim policijama smatra vrhuncem policijske karijere, a oni u osmišljavanju i provođenju preventivne aktivnosti koriste kapacitete svih ostalih struktura policije (Razum i sur., 2015). Kao dodatan poticaj za uvođenje preventivnih programa diljem Hrvatske mogao bi poslužiti i podatak da je usporedba stope potrošnje droga za vrijeme tzv. referentnih tjedana u Splitu (studeni 2016.) i Zagrebu (ožujak 2016.) provedena u sklopu istraživanja potrošnje droga u Splitu primjenom analize odabranih urinarnih biomarkera droga u otpadnoj vodi ukazala na znatno višu stopu potrošnje heroina i kanabisa u Splitu (Terzić i Ahel, 2016).

Kao i kod svakoga istraživanja i u ovome postoje neka ograničenja. Iako je uzorak bio dovoljno velik za zaključivanje, nije bio u potpunosti reprezentativan za populaciju srednjoškolaca. Naime, uzorak srednjih škola odabran je prema upisnim kvotama, a pokazalo se da su se upisne kvote uglavnom popunile za gimnazije, ali ne i za strukovne i privatne škole. Mišljenja učenika ispitana su samo sa po jednom česticom što predstavlja metrijsko ograničenje i ne omogućava ispitivanje različitih aspekata nekog konstrukta, kao što je na primjer zadovoljstvo policijom. Ne postoje sustavne informacije o tome u kojoj se mjeri i opsegu preventivni programi provode izvan Grada Zagreba i Zagrebačke županije - što otežava usporedbu i zaključivanje. Konačno, provedeno istraživanje nije koristilo ni eksperimentalni ni kvaziekperimentalni nacrt, već se radi o prirodnom eksperimentu u smislu da je različito provođenje preventivnih programa u različitim dijelovima Hrvatske omogućilo ispitivanja postoje li razlike ovisno o opsegu provođenja preventivnih programa. Zbog toga, s obzirom da ne postoji stroga kontrola kao u eksperimentu, dobiveni rezultati mogu poslužiti samo kao osnova za generiranje plauzibilnih hipoteza u budućnosti.

Proaktivno djelovanje podrazumijeva hrabrost preuzimanja inicijative i odgovornosti. Zbog održivosti preventivnih programa aktivnosti trebaju biti prepoznate i vrednovane na razini cjelokupnog sustava kao aktivnosti od posebnog interesa za djecu i mlade. Pojavu rizičnih ponašanja u djece i mladih moguće je spriječiti uz dobro osmišljene preventivne programe koji će ojačati postojeće zaštitne faktore i smanjiti utjecaj rizičnih čimbenika (Mikas i sur., 2013).

#### 4. ZAKLJUČAK

Programi prevencije zloporabe droga provode se kontinuirano sa svim učenicima u Gradu Zagrebu i u Zagrebačkoj županiji; dok se u drugim županijama provode samo djelomično pod nazivom „Zajedno više možemo“. Iako ne postoje informacije o tome u kojem se opsegu programi prevencije provode u Splitu, činjenica da se provode u manjem opsegu negoli u Zagrebu poslužila je kao polazišna za hipotezu da će se mišljenja učenika Zagreba i Splita o zadovoljstvu policijom, spremnosti obraćanja policiji za pomoć i preventivnim programima – vjerojatno razlikovati. U skladu s polazišnom hipotezom, rezultati su pokazali da je

zadovoljstvo policijom veće kod učenika iz grada Zagreba negoli kod učenika iz grada Splita i da bi se veći postotak zagrebačkih učenika obratio policajcu za pomoć; dok je u Splitu taj postotak manji. Manji postotak učenika u Splitu sjeća se provođenja dijelova preventivnih programa (posjet policijskoj postaji i predavanje policijskog službenika), te dobivene informacije procjenjuju manje korisnima negoli što to čine učenici u Zagrebu. Učenici u Zagrebu u odnosu na one u Splitu htjeli bi češća policijska predavanja, u većoj mjeri se slažu s tim da imaju negativnije mišljenje o drogama nakon predavanja i više im se sviđa mogućnost da im predavanja drže policajci. Dobiveni rezultati ukazuju na to da bi provođenje preventivnih programa moglo utjecati na mišljenja učenika o predmetnoj temi, što upućuje na važnost provođenja preventivnih programa (barem njihovih dijelova) u svim županijama u Hrvatskoj.

## LITERATURA

1. Ajduković, M., Kolesarić, V. (2003). *Etički kodeks istraživanja s djecom*. Zagreb: Vijeće za djecu Vlade Republike Hrvatske.
2. Anđelić, I. (2018). *Mladi i policija* (Završni rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
3. Bašić, J., Ferić, M., Kranželić, V. (2001). *Od primarne prevencije do ranih intervencija*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
4. Borovec, K., Valenta, Z., Švigir, M., Poljak, Z., Mihaljević, D., Pervan, B., Stipičić, M., Trajčevski, V., Kovčo Vukadin, I., Vukosav, J. (2006). *Prikaz provedbe Programa prevencije zloporabe opojnih droga u školskoj godini 2005./2006.* - Izvještaj. PUZ, 3. str.
5. Borovec, K. (2009). *The role of police in preventing drug abuse among youth people*. Dijete i društvo: časopis za promicanje prava djeteta, 1, 476-407.
6. Borovec, L., Prpić, M., Hrupelj, M. (2018). *Profesionalizacija hrvatske policije u kontekstu ukupnih reformskih procesa policije u zajednici*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji.
7. Butković, A., Valenta, Z., Šentija Knežević, M. (2019). *Povezanost iskustva s policijom s određenim aspektima građanske percepcije policije*. Policija i sigurnost, 28(3), 241-254.
8. Carruthers, C., Daud, R. (2008). *Outcome study of an after-school program for youth in a high-risk environment*. Journal of Park and Recreation Administration, 26(2), 95-114.
9. Corder, G. (2015). *Community policing: Elements and effects*. U: R. Dunham i G. Alpert (ur.), *Critical issues in policing: Contemporary issues* (7. izdanje, str. 481-498). Long Grove, IL: Wavelenght Press.
10. Cuijpers, P. (2002). *Effective ingredients of school-based drug prevention programs: A systematic review*. Addictive Behavior, 27(6), 1009-1023.
11. Development Services Group, Inc. (2018). *Interactions between youth and law enforcement. Literature review*. Washington, D.C.: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, <https://www.ojjdp.gov/mpg/litreviews/Interactions-Youth-Law-Enforcement.pdf> .
12. EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) (2015). *Europsko izvješće o drogama – trendovi i razvoj*. Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.
13. Faggiano, F., Vigna-Taglianti, F. D., Versino, E., Zambon, A., Borraccino, A., Lemma, P. (2008). *School-based prevention for illicit drugs use: A systematic review*. Preventive Medicine, 46(5), 385-396.

14. Friedman, W., Lurigio, A., Greenleaf, R. G., Albertson, S. (2004). *Encounters between police and youth: Social costs of disrespect*. Journal of Crime and Justice, 27(2), 1-25.
15. Garbitelli, B. (2014). *Vermont fights drug crimes with treatment, not jail*. The Washington Times. Preuzeto s <https://eu.burlingtonfreepress.com/story/news/local/2014/03/17/vermont-fights-drug-crimes-with-treatment-not-jail/6507815/> (07.10.2019.)
16. Hammond, A., Sloboda, Z., Tonkin, P., Stephens, R., Teasdale, B., Grey, S. F., Williams, J. (2007). *Do adolescents perceive police officers as credible instructors of substance abuse prevention programs?* Health Education Research, 23(4), 682-696.
17. IBM Corp. (2011). *IBM SPSS Statistics for Windows, Version 20.0*. Armonk, NY: IBM Corp.
18. Kranželić, V., Ferić, M., Jerković, D. (2016). *Needs and resources assessment in the field of prevention programmes in the Republic of Croatia*. U: Izazovi izgradnje cjelovitog pristupa prevenciji ovisnosti te liječenju, resocijalizaciji i socijalnoj reintegraciji ovisnika u Republici Hrvatskoj - Analiza stanja i potreba te iskustava Primorsko-goranske županije. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije.
19. Mikas, D., Pavlović, Ž., Sunko, E. (2013). *Predškolski preventivni programi*. Paediatrica-Croatica Supplement-57, 125-130.
20. Narodne novine (2012). *Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine* (NN 122/2012.). Preuzeto s [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012\\_11\\_122\\_2641.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_11_122_2641.html) (28.5.2019.)
21. Obot, I., Csete, J. (2015). *Prevention of drug use and problematic use*. Open Society Foundations. New York, New York.
22. Paez, R. A., Dierenfeldt, R. (2019). *Community policing and youth offending: a comparison of large and small jurisdictions in the United States*. International Journal of Adolescence and Youth, 1-14.
23. Razum, J., Valenta, Z., Brković, I. (2015). *Istraživanje stavova učenika prvih razreda srednjih škola o ulozi policije i preventivnim programima Policijske uprave zagrebačke*. Policijska i sigurnost, 24(4), 329-348.
24. Rigg, K. K., Menendez, K. M. (2018). *Drug prevention programmes in schools: Selecting programme providers*. Health Education Journal, 77(5), 586-597.
25. Sakoman, S. (2005). *Društvo bez droga? - Hrvatska nacionalna strategija* (2. izdanje). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
26. Sloboda, Z., Stephens, P., Pyakueyal, A., Teasdale, B., Stephens, R. C., Hawthorne, R. D., Marquette, J., Williams, J. E. (2009). *Implementation fidelity: the experience of the adolescent substance abuse prevention study*. Health Education Research, 24(3), 394-406.
27. Srednja.hr (7. lipnja 2017a). *Upisne kvote 2017./18. za srednje škole čiji je osnivač RH, jedinice lokalne samouprave te jedinice područne samouprave*. Preuzeto s <https://www.scribd.com/document/350617251/Upisne-kvote-2017-18-za-srednje-skole-čiji-je-osnivač-RH-jedinice-lokalne-samouprave-te-jedinice-područne-samouprave>
28. Srednja.hr (7. lipnja 2017b). *Upisne kvote 2017./18. za škole čiji su osnivači pravne ili fizičke osobe*. Preuzeto sa <https://www.scribd.com/document/350617361/Upisne-kvote-2017-18-za-skole-čiji-su-osnivači-pravne-ili-fizičke-osobe>
29. Taylor, T., Turner, K., Esbensen, F., Winfree, J. L. (2001). *Coppin' an attitude: Attitudinal differences among juveniles toward the police*. Journal of Criminal Justice, 29(4), 295-305.
30. Terzić, S., Ahel, M. (2016) *Istraživanje potrošnje droga u Splitu primjenom analize odabranih urinarnih biomarkera droga u otpadnoj vodi – Izvještaj. Voditelj projekta S. Terzić*. Zagreb, 2016., 15. str.

31. Tobler, N. S., Roona, M. R., Ochshorn, P., Marshall, D. G., Streke, A. V., Stackpole, K. M. (2000). *School-based adolescent drug prevention programs: 1998 meta-analysis*. Journal of Primary Prevention, 30, 275-336.

---

Summary

**Mirela Šentija Knežević, Ana Butković, Zdravko Valenta**

**Drug Prevention Programmes and Opinions from Students – Comparison between Zagreb and Split**

This study aimed to investigate and compare differences in opinions among first-grade-students from secondary schools in Zagreb and Split, their satisfaction with the police and willingness to turn to the police for help, as well as drug prevention programmes depending on their scope of implementation. Drug prevention programmes encompass all students in Zagreb, while in Split, only part of them. The data was collected from 963 students (49% male) in Split and 1517 students (54% male) in Zagreb by using a questionnaire. The tests used for the comparison of the results between the two groups were the t-test and the chi-square test. The results have shown that the overall satisfaction with police service is significantly higher ( $t(1582.50) = 12.32, p < 0.001, d = 0.55$ ) among Zagreb secondary school students ( $M = 3.75, SD = 0.93$ ) than among students attending schools in Split ( $M = 3.20, SD = 1.07$ ). Furthermore, there is a significant difference between the number of students in Zagreb and those in Split who would turn to a police officer for help ( $\chi^2(2, N = 2461) = 46.79, p < 0.001$ ). Out of the students in Zagreb, 8% would not ask the police for help, 31% were unsure, while 61% would seek help from the police. On the other hand, in Split, 14% of them would not ask, 38% were unsure, and 48% would ask the police for assistance. A smaller percentage of students in Split were able to recollect parts of the prevention programmes (the visit to the police station and attending the lecture given by a police officer). In addition, the students in Split consider ( $t(1186.51) = 9.48, p < 0.001, d = 0.46$ ) the information they acquired during the police lecture less useful ( $M = 6.44, SD = 2.60$ ) than the students in Zagreb ( $M = 7.55, SD = 2.26$ ). When compared with the students in Split, the students in Zagreb would like to have more lectures held by police officers, they feel like having a more negative opinion on drugs after those lectures, and they like the idea of police officers delivering lectures. The present study, however, does not represent a draft based on which the causal relationship between prevention programmes and the students' opinions can be concluded. Nevertheless, the results collected point to the possible effect of prevention programmes on the students' opinions, and thus to the importance of the implementation of prevention programmes, or at least some of their parts, in schools in all Croatian counties.

**Keywords:** satisfaction with police service, asking the police for assistance, prevention programmes, Zagreb, Split.